A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (első tanács)

2024. július 4.*

„Előzetes döntéshozatal – Büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés – (EU) 2016/343 irányelv – A tárgyaláson való jelenlét joga – A vádlott azon lehetősége, hogy videokonferencia útján vegyen részt a tárgyaláson”

A C-760/22. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Sofiyski gradski sad (szófiai városi bíróság, Bulgária) a Bírósághoz 2022. december 15-én érkezett, 2022. november 28-i határozatával terjesztett elő az

FP,

QV,

IN,

YL,

VD,

JF,

OL

ellen folytatott,

a **Sofiyska gradska prokuratura**

részvételével folyamatban lévő büntetőeljárásban,

A BÍRÓSÁG (első tanács),

tagjai: A. Arabadjiev tanácselnök, L. Bay Larsen, a Bíróság elnökhelyettese (előadó), T. von Danwitz, P. G. Xuereb és I. Ziemele bírák,

főtanácsnok: L. Medina,

hivatalvezető: A. Calot Escobar,

* Az eljárás nyelve: bolgár.

tekintettel az írásbeli szakaszra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– FP képviseletében H. Georgiev advokat,

– a lett kormány képviseletében K. Pommere, meghatalmazotti minőségben,

– a magyar kormány képviseletében Biró-Tóth Zs. és Fehér M. Z., meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Bizottság képviseletében L. Baumgart, M. Wasmeier és I. Zaloguin, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2024. április 18-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a büntetőeljárás során az ártatlanság vélelme egyes vonatkozásainak és a tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről szóló, 2016. március 9-i (EU) 2016/343 európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2016. L 65., 1. o.) 8. cikke (1) bekezdésének az értelmezésére vonatkozik.

2 E kérelmet az FP, QV, IN, YL, VD, JF és OL ellen, haszonszerzési céllal, adóbűncselekmények elkövetésére létrehozott bűnszervezetben való részvétel miatt indult büntetőeljárásban terjesztették elő.

Jogi háttér

Az uniós jog

3 A 2016/343 irányelv (9), (10), (33), (44) és (47) preambulumbekezdésének szövege a következő:

„(9) Ezen irányelv célja a büntetőeljárásban a tisztességes eljáráshoz való jog erősítése azáltal, hogy az ártatlanság vélelmének egyes vonatkozásaira és a tárgyaláson való jelenlét jogára vonatkozó közös minimumszabályokat rögzít.

(10) A gyanúsítottak és a vádlottak eljárási jogainak védelmét szolgáló közös minimumszabályok meghatározásával ez az irányelv a tagállamok egymás büntető igazságszolgáltatási rendszereibe vetett bizalmának megerősítését, és ezáltal a büntetőügyekben hozott határozatok kölcsönös elismerésének megkönnyítését célozza. Az ilyen közös minimumszabályok a polgárok szabad mozgásának akadályait is megszüntethetik a tagállamok egész területén.

[…]

(33) A tisztességes eljáráshoz való jog a demokratikus társadalom egyik alapelve. A gyanúsítottaknak vagy a vádlottaknak a tárgyaláson való jelenlétre vonatkozó joga ezen a jogon alapul, és azt az egész [Európai] Unióban biztosítani kell.

[…]

(44) Az uniós jog hatékony érvényesülésének elve megköveteli, hogy a tagállamok megfelelő és hatékony jogorvoslati lehetőségeket alakítsanak ki az uniós jog által az egyénekre ruházott jogok megsértése esetére. A tisztességes eljáráshoz való jog és a védelemhez való jog védelme céljából az ezen irányelvben foglalt bármely jog megsértése esetére rendelkezésre álló hatékony jogorvoslatnak a gyanúsítottat vagy a vádlottat a lehető legnagyobb mértékben ugyanolyan helyzetbe kell hoznia, mint amelyben akkor lenne, ha a jogsértés nem következett volna be.

[…]

(47) Ez az irányelv tiszteletben tartja [az Európai Unió Alapjogi Chartája (a továbbiakban: Charta)], valamint [az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én aláírt egyezmény (a továbbiakban: EJEE)] által elismert alapvető jogokat és elveket, köztük a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmát, a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jogot, a magán- és családi élet tiszteletben tartását, a személyi sérthetetlenséghez való jogot, a gyermekek jogait, a fogyatékossággal élő személyek beilleszkedését, a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogot, az ártatlanság vélelmét, valamint a védelemhez való jogot. Figyelemmel kell lenni különösen az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 6. cikkére, amely szerint az Unió elismeri a Chartában foglalt jogokat, szabadságokat és elveket, és amely szerint az alapvető jogok, ahogyan azokat az EJEE biztosítja, továbbá ahogyan azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból következnek, az uniós jogrend általános elveit képezik.”

4 Ezen irányelv „Tárgy” című 1. cikke kimondja:

„Ez az irányelv az alábbiakra vonatkozó közös minimumszabályokat állapítja meg:

a) a büntetőeljárás során az ártatlanság vélelmének egyes vonatkozásai;

b) a büntetőeljárás során a tárgyaláson való jelenlét joga.”

5 Az említett irányelv „A tárgyaláson való jelenlét joga” című 8. cikkének (1)–(3) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„(1) A tagállamok biztosítják, hogy a gyanúsítottaknak és a vádlottaknak joguk van a tárgyalásukon jelen lenni.

(2) A tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy az olyan tárgyalás, amelynek eredményeként határozat születhet a gyanúsított vagy a vádlott bűnösségéről vagy ártatlanságáról, az érintett személy távollétében is megtartható, feltéve, hogy:

a) a gyanúsítottat vagy a vádlottat kellő időben tájékoztatták a tárgyalásról és a meg nem jelenés következményeiről; vagy

b) a tárgyalásról értesített gyanúsítottat vagy vádlottat általa meghatalmazott vagy az állam által kirendelt védő képviseli.

(3) A (2) bekezdéssel összhangban meghozott határozat az érintett személlyel szemben végrehajtható.”

A bolgár jog

6 A 2022. május 31-ig alkalmazandó Zakon za merkite i deystviyata po vreme na izvanrednoto polozhenie, obyaveno s reshenie na Narodnoto sabranie 13.03.2020 g. i za preodolyavane na posleditsite (a nemzetgyűlés 2020. március 13-i határozatával elrendelt veszélyhelyzet idejére vonatkozó intézkedésekről és fellépésekről, valamint a következmények kezeléséről szóló törvény) 6a. cikkének (2) bekezdése a következőképpen rendelkezett:

„A veszélyhelyzet fennállása vagy a járvány időszaka alatt és a veszélyhelyzet feloldását követő két hónapon belül a nyilvános bírósági tárgyalások, ideértve a versenyvédelmi bizottság és a hátrányos megkülönböztetés elleni védelem bizottsága által lefolytatott meghallgatásokat is, távolról is lefolytathatók, ha a felek közvetlen és virtuális részvétele a tárgyaláson, illetve az eljárásban biztosított. A megtartott bírósági tárgyalásokról jegyzőkönyvet kell készíteni, amelyet haladéktalanul közzé kell tenni, és a bírósági tárgyalásról készült felvételt a jegyzőkönyv kijavítására és kiegészítésére nyitva álló határidő lejártáig meg kell őrizni, kivéve, ha az eljárási szabályzat másként rendelkezik. A bíróság vagy adott esetben a versenyvédelmi bizottság vagy a hátrányos megkülönböztetés elleni védelem bizottsága értesíti a feleket, ha a bírósági tárgyalást távolról kell lefolytatni.”

7 A Nakazatelno protsesualen kodeks (a büntetőeljárásról szóló törvénykönyv, a továbbiakban: NPK) 55. cikkének (1) bekezdése értelmében a vádlottat megilleti többek között a büntetőeljárásban való részvétel joga.

8 Az NPK 269. cikke (1) bekezdésének szövege a következő:

„Amennyiben a vádlottat súlyos bűncselekmény miatt helyezték vád alá, a vádlott jelenléte a tárgyaláson kötelező.”

9 Az NPK 115. cikkének (2) bekezdése kimondja:

„A vádlott nem hallgatható ki megbízott bíró által vagy videokonferencia útján, kivéve, ha külföldön tartózkodik, és ez az objektív igazság megállapítását nem akadályozza.”

10 Az NPK 474. cikkének (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„Egy másik állam igazságügyi hatósága csak akkor folytathatja le a büntetőeljárásban tanúként vagy szakértőként részt vevő, a Bolgár Köztársaságban tartózkodó személy kihallgatását vagy meghallgatását video- vagy telefonkonferencia útján, valamint a vádlott részvételével történő kihallgatást vagy meghallgatást, ha ez nem ellentétes a bolgár jogrendszer alapelveivel. A vádlott részvételével történő kihallgatásra és meghallgatásra videokonferencia útján csak a vádlott beleegyezésével kerülhet sor, és csak azt követően, hogy az érintett bolgár igazságügyi hatóságok és a másik állam igazságügyi hatóságai megállapodtak a videokonferencia lebonyolításának módozatairól.”

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

11 A Spetsializirana prokuratura (szakosított ügyészség, Bulgária) vádirat benyújtásával vádat emelt a Spetsializiran nakazatelen sad (szakosított büntetőbíróság, Bulgária) előtt hét személy, köztük FP ellen, akiket haszonszerzési céllal a Nakazatelen kodeks (bolgár büntető törvénykönyv) 255. cikkébe ütköző adóbűncselekmények elkövetésére létrehozott bűnszervezetben való részvétellel vádoltak. Ez e büntető törvénykönyv szerint súlyos bűncselekménynek minősül.

12 2021. október 12-én FP a Spetsializiran nakazatelen sad (szakosított büntetőbíróság) előtt videokonferencia útján vett részt a tárgyalásának első nyilvános ülésén. Úgy nyilatkozott, hogy az eljárásban részt vevő többi fél kifogása hiányában online kíván részt venni az eljárásban, mivel az Egyesült Királyságban él és dolgozik. Ügyvédje, aki fizikailag is jelen volt a tárgyalóteremben, kijelentette, hogy ügyfele ismeri az ügyben keletkezett összes iratot. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemből egyébként kitűnik, hogy a tárgyaláson minden új, későbbi iratot el lehetett küldeni elektronikus úton FP részére, hogy időben betekinthessen azokba, valamint hogy az ügyvédjével folytatott tanácskozásokat külön kapcsolat útján, bizalmas módon le lehetett bonyolítani.

13 Ezen az ülésen a Spetsializiran nakazatelen sad (szakosított büntetőbíróság) a jelen ítélet 6. pontjában említett törvény 6a. cikkének (2) bekezdése alapján engedélyezte FP-nek, hogy az e bíróság által meghatározott garanciák és feltételek tiszteletben tartása mellett távolról vegyen részt a tárgyaláson. Így FP a soron következő tárgyalási napokon – a 2022. február 28-i tárgyalási nap kivételével, amelyen fizikailag is jelen volt – videokonferencia útján vett részt.

14 A 2022. június 13-i tárgyaláson FP előadta, hogy továbbra is videokonferencia útján kíván részt venni az eljárásban. A Spetsializiran nakazatelen sadnak (szakosított büntetőbíróság) azonban kétségei támadtak azzal kapcsolatban, hogy erre a bolgár jog továbbra is lehetőséget ad-e, mivel az említett törvény 6a. cikkének (2) bekezdése csak 2022. május 31-ig volt alkalmazható. E bíróság megállapította továbbá, hogy az NPK bizonyos különleges esetek kivételével, amelyek közül egyik sem áll fenn a jelen eljárásban, nem teszi lehetővé a vádlottak számára, hogy videokonferencia útján vegyenek részt a bírósági eljárásban. Az említett bíróság ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a bolgár szabályozás nem tiltja kifejezetten a videokonferencia alkalmazását.

15 Konkrét jogalap hiányában FP ügyvédje kérelmezte, hogy FP távolról vehessen részt a tárgyaláson, távollévőként való kezelése mellett.

16 A Spetsializiran nakazatelen sad (szakosított büntetőbíróság) nem adott helyt e kérelemnek. Úgy vélte, hogy a vádlott távollévőként való kezelése nem felel meg annak, hogy a tárgyaláson ténylegesen részt vesz. A vádlott ugyanis, bár fizikailag nem volt jelen a tárgyalóteremben, láthatta és hallhatta, hogy ott mi történik, nyilatkozhatott és magyarázatokat adhatott, bizonyítékokat terjeszthetett elő és indítványokat tehetett.

17 Egy 2022. július 27-én hatályba lépett jogszabály-módosítást követően a Spetsializiran nakazatelen sad (szakosított büntetőbíróság) megszűnt, és ezen időponttól kezdődően az ez utóbbi bíróság elé terjesztett egyes büntetőügyek elbírálásának hatásköre átkerült a Sofiyski gradski sadhoz (szófiai városi bíróság, Bulgária), amely a kérdést előterjesztő bíróság.

18 A videokonferencia alkalmazását kifejezetten lehetővé tévő nemzeti jogi jogalap hiányában a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy összeegyeztethető-e a 2016/343 irányelvvel, különösen annak 8. cikke (1) bekezdésével a vádlott számára biztosított azon lehetőség, hogy e technika alkalmazásával vegyen részt a tárgyaláson.

19 E körülmények között a Sofiyski gradski sad (szófiai városi bíróság) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdést terjeszti a Bíróság elé:

„Sérül-e a vádlottnak [a 2016/343 irányelv] (33) és (44) preambulumbekezdésével összefüggésben értelmezett 8. cikkének (1) bekezdésében biztosított joga a tárgyaláson való jelenléthez, ha kifejezett kérésére online kapcsolaton keresztül vesz részt a büntetőügyben tartott bírósági tárgyaláson, amennyiben az általa meghatalmazott és a tárgyalóteremben jelen lévő ügyvéd védi, és a kapcsolat lehetővé teszi számára az eljárás menetének követését, a bizonyítékok megnevezését és a bizonyítékok megismerését, továbbá technikai akadályok nélkül meghallgatható, illetve az ügyvéddel való hatékony és bizalmas kommunikáció biztosított számára?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről

20 Kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 2016/343 irányelv 8. cikkének (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes, hogy a vádlott – erre irányuló kifejezett kérelme alapján – videokonferencia útján vehessen részt a tárgyaláson.

21 E rendelkezés alapján a tagállamok biztosítják, hogy a gyanúsítottaknak és a vádlottaknak joguk van a tárgyalásukon jelen lenni.

22 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a 2016/343 irányelv (47) preambulumbekezdése értelmében az irányelv tiszteletben tartja a Charta, valamint az EJEE által elismert alapvető jogokat és elveket, köztük a tisztességes eljáráshoz való jogot, az ártatlanság vélelmét és a védelemhez való jogot (2022. december 8-i HYA és társai [A vád tanúihoz kérdések intézésének lehetetlensége] ítélet, C-348/21, EU:C:2022:965, 39. pont).

23 Ezen irányelv célja – amint azt a (9) és (10) preambulumbekezdése kimondja – a büntetőeljárásban a tisztességes eljáráshoz való jog erősítésére irányul (2022. szeptember 15-i HN [Kitoloncolt vádlott elleni eljárás] ítélet, C-420/20, EU:C:2022:679, 53. pont).

24 Amint az az említett irányelv (33) preambulumbekezdéséből kitűnik, a gyanúsítottak és a vádlottak tárgyaláson való jelenléthez való joga a tisztességes eljáráshoz való jogon alapul, amelyet az EJEE 6. cikke rögzít, amelynek, amint azt a Chartához fűzött magyarázatok pontosítják, megfelel e Charta 47. cikkének második és harmadik bekezdése, valamint 48. cikke. Így a Bíróságnak biztosítania kell, hogy az ezen utóbbi rendelkezésekre vonatkozó értelmezése olyan védelmi szintet biztosítson, amely nem sérti az EJEE 6. cikkében rögzített és az Emberi Jogok Európai Bírósága által értelmezett elvet (2022. december 8-i HYA és társai [A vád tanúihoz kérdések intézésének lehetetlensége] ítélet, C-348/21, EU:C:2022:965, 40. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

25 Márpedig az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatából az következik, hogy a terhelt megjelenése alapvető jelentőséggel bír a tisztességes büntetőeljárás szempontjából, mivel a vádlott tárgyalóteremben való jelenléthez való jogának biztosítására irányuló kötelezettség az EJEE 6. cikkének egyik alapvető eleme (2022. december 8-i HYA és társai [A vád tanúihoz kérdések intézésének lehetetlensége] ítélet, C-348/21, EU:C:2022:965, 41. pont).

26 A Bíróság azt is megállapította, hogy a 2016/343 irányelv 8. cikkének (1) bekezdésében biztosított jog alapján a vádlottnak lehetősége kell legyen arra, hogy személyesen jelen legyen a vele szemben folytatott eljárás keretében tartott tárgyalásokon, anélkül azonban, hogy ezen irányelv előírná a tagállamok számára, hogy vezessék be minden gyanúsítottra vagy vádlottra vonatkozóan a tárgyaláson való jelenlét kötelezettségét (lásd ebben az értelemben: 2022. szeptember 15-i HN [Kitoloncolt vádlott elleni eljárás] ítélet, C-420/20, EU:C:2022:679, 40. pont; 2022. december 8-i HYA és társai [A vád tanúihoz kérdések intézésének lehetetlensége] ítélet, C-348/21, EU:C:2022:965, 34. és 36. pont).

27 Mindemellett ezen irányelv 1. cikkéből az következik, hogy az irányelv célja, hogy közös minimumszabályokat állapítson meg a büntetőeljárás során az ártatlanság vélelmének egyes vonatkozásait és az ezen eljárásokban a gyanúsítottakat és a vádlottakat megillető, tárgyaláson való jelenlét jogát illetően, nem pedig az, hogy a büntetőeljárást kimerítő módon harmonizálja (lásd ebben az értelemben: 2022. szeptember 15-i HN [Kitoloncolt vádlott elleni eljárás] ítélet, C-420/20, EU:C:2022:679, 41. pont).

28 Következésképpen az említett irányelv által végrehajtott harmonizáció korlátozott hatályára és arra a körülményre tekintettel, hogy az irányelv 8. cikkének (1) bekezdése nem szabályozza azt a kérdést, hogy a tagállamok előírhatják-e, hogy a vádlott az ellene büntetőügyben folytatott eljárás tárgyalásán kifejezett kérelmére videokonferencia útján vehessen részt, ez a kérdés kizárólag a nemzeti jog hatálya alá tartozik (lásd analógia útján: 2022. szeptember 15-i HN [Kitoloncolt vádlott elleni eljárás] ítélet, C-420/20, EU:C:2022:679, 42. pont).

29 Mivel a 2016/343 irányelv 8. cikkének (1) bekezdése nem szabályozza ezt a kérdést, e rendelkezéssel nem lehet ellentétes az, hogy az erre irányuló kifejezett kérelmet előterjesztő vádlott számára engedélyezzék, hogy videokonferencia útján vegyen részt a tárgyaláson.

30 Ugyanakkor, amint arra a főtanácsnok az indítványának 64. pontjában rámutatott, ha a tagállamok lehetővé teszik a vádlott számára, hogy távolról gyakorolja a tárgyaláson való jelenléthez való jogát, az általuk megállapított szabályok nem sérthetik a 2016/343 irányelv által követett és a jelen ítélet 23. pontjában felidézett célt, amely a büntetőeljárásban a tisztességes eljáráshoz való jog erősítésére irányul. E szabályoknak ugyancsak tiszteletben kell tartaniuk a Charta, valamint az EJEE által elismert alapvető jogokat és elveket, köztük a tisztességes eljáráshoz való jogot, az ártatlanság vélelmét, valamint a védelemhez való jogot.

31 Ezzel összefüggésben az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította, hogy az eljárásban videokonferencia útján való részvétel önmagában nem összeegyeztethetetlen a tisztességes és nyilvános tárgyalás fogalmával, azonban biztosítani kell, hogy a jogalany technikai akadályok nélkül követhesse az eljárást és meghallgatható legyen, valamint hogy hatékonyan és bizalmasan kommunikálhasson az ügyvédjével (EJEB, 2010. november 2., Sakhnovski kontra Oroszország, CE:ECHR:2010:1102JUD002127203, 98. §).

32 Következésképpen az előterjesztett kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2016/343 irányelv 8. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes, hogy a vádlott – erre irányuló kifejezett kérelme alapján – videokonferencia útján vehessen részt a tárgyaláson, azzal, hogy egyebekben biztosítani kell a tisztességes eljáráshoz való jogot.

A költségekről

33 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (első tanács) a következőképpen határozott:

A büntetőeljárás során az ártatlanság vélelme egyes vonatkozásainak és a tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről szóló, 2016. március 9-i (EU) 2016/343 európai parlamenti és tanácsi irányelv 8. cikke (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes, hogy a vádlott – erre irányuló kifejezett kérelme alapján – videokonferencia útján vehessen részt a tárgyaláson, azzal, hogy egyebekben biztosítani kell a tisztességes eljáráshoz való jogot.

Aláírások